

Урбан, І. Я. Раённая бібліятэка / І. Я. Урбан // Памяць: Ушацкі раён : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / рэдкал.: Г. К. Кісялёў [і інш.] ; уклад. М. М. Кірпіч ; мастак Э. Э. Жакевіч. – Мінск : Белта, 2003. – С. 513–516.

РАЁННАЯ БІБЛІЯТЭКА

У 1926 г. у мястэчку Ушачы была адкрыта раённая бібліятэка. Праз шэсць гадоў у ёй налічвалася 13 400 экз. кніг. На вялікі жаль, мы сёння не ведаем першага бібліятэкара, нават, дзе размяшчалася бібліятэка ў даваенных Ушачах. У гады Вялікай Айчыннай вайны бібліятэка была знішчана.

Пасля вызвалення раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў паводле рашэння райвыканкома ва Ушачах была адноўлена Ушацкая раённая бібліятэка. Яе будынак стаяў недалёка ад таго месца, дзе знаходзіцца сённяшняя раённая бібліятэка. Першым пасляваенным бібліятэкарам, стваральнікам і арганізатарам бібліятэчнай справы на Ушаччыне была Спірыдовіч Марыя Іванаўна. У невялічкім пакойчыку, на самаробных паліцах стаялі творы У. І. Леніна, І. В. Сталіна, А. С. Пушкіна, Л. М. Талстога, Ф. Багушэвіча, М. Багдановіча, Я. Коласа і іншых аўтараў. Моладзь цягнулася ў бібліятэку, кожны вечар прыходзілі на «агеньчык» у бібліятэку вучні старэйшых класаў Ушацкай школы, іх бацькі, мясцовая інтэлігенцыя. Садзіліся на самаробныя лаўкі, за доўгі стол, чыталі газеты і часопісы, гулялі ў шашкі і даміно, прымалі актыўны ўдзел у дыспутах і абмеркаваннях прачытанага. 15 красавіка 1946 г. у дапамогу М. І. Спірыдовіч з Завячэльскай хаты-чытальні была пераведзена Клопава Любоў Ігнатаўна. Яна цяпер на пенсіі, жыве ў г. п. Ушачы. Любоў Ігнатаўна доўгі час працавала спачатку ва Ушацкай раённай бібліятэцы, потым, закончыўшы завочна Мінскі бібліятэчны тэхнікум, – загадчыцай Ушацкай дзіцячай бібліятэкі. Як успамінае Л. І. Клопава: «У першыя пасляваенныя гады працаваць было цяжка: людзі былі бедныя, галодныя, але і цікава, таму што ўсе цягнуліся да кнігі, ведаў. Чытачы актыўна ўдзельнічалі ў мерапрыемствах, якія праводзіліся ў бібліятэцы; былі нават такія, што прыносілі ў бібліятэку свае асабістыя кнігі, уцалелыя ад вайны».

У 1948 г. па выніках работы за другое паўгоддзе 1948 г. Ушацкая раённая бібліятэка была ўзнагароджана Граматай Камітэта па справах культурна-асветных устаноў пры Савеце Міністраў БССР і прафсаюза работнікаў палітыка-асветных устаноў.

Год 1949-ы. Загадчыцай бібліятэкі працуе Зінаіда Мікалаеўна Лявонцьева, настаўніца па спецыяльнасці. Бібліятэка тады размяшчалася на вуліцы Савецкай, у будынку райвыканкома. У бібліятэцы былі творы М. Алілуева, С. Бабаеўскага, Ф. Багушэвіча, А. Бальзака, І. Бажова, А. Пушкіна і іншыя, выдадзеныя ў 1944–1947 гг. Усяго 2025 экз. У 1949 г. у бібліятэку паступіла 3600 экзэмпляраў новых кніг. У раённай бібліятэцы працавалі Л. І. Перчанка, М. І. Прышывалка, Т. Ф. Крахотка, а загадчыца З. М. Лявонцьева завочна вучылася ў Мінскім педагагічным інстытуце на бібліятэчным факультэце. У канцы 1950 – пачатку 1960-х гг. ва Ушацкую раённую бібліятэку прыйшлі Л. Р. Карабань, Л. М. Карабань, Л. Р. Філіпава, А. Р. Урбан. Вучыцца бібліятэчнай справе было ў каго, бо побач працавалі дасведчаныя людзі. Бібліятэка атрымала новы будынак, які існуе і па сённяшні дзень. Радаваліся чытачы, наведваючы прасторнае, светлае памяшканне, бібліятэкары (ім давялося шмат папрацаваць на яго добраўпарадкаванні). За дасягненні ў культурна-асветніцкай рабоце сярод насельніцтва калектыву Ушацкай раённай бібліятэкі ў 1957 г. быў уручаны дыплом «Лепшай раённай бібліятэцы БССР».

У бібліятэцы праводзіліся змястоўныя мерапрыемствы па ваенна-патрыятычным выхаванні, вывучэнні «Маральнага кодэкса будаўніка камунізму», сельскагаспадарчай тэматыцы (асабліва па льнаводству) і іншыя. У прасторнай чытальнай зале не хапала месцаў для чытачоў, шматлюдна было каля стэлажоў на абанеменце. Арганізоўваліся перасоўныя бібліятэкі па вёсках Цялічына, Матырына, Малыя Дольцы, Пуцілкавічы, Дарошкавічы, Паперына і іншых.

У 1962 г. Ушацкі раён быў скасаваны і далучаны да Лепельскага. У гэты час ва Ушачах дзейнічала гарпасялковая бібліятэка, у якой працягвалі працаваць З. М. Лявонцьева, Т. Ф. Крахотка, А. Р. Урбан. У 1966 г. з аднаўленнем Ушацкага раёна зноў пачала працаваць Ушацкая раённая бібліятэка.

У канцы 1950-х гг., пасля выхаду ў свет пастановы ЦК КПСС «Аб паляпшэнні бібліятэчнай справы ў СССР», адкрыліся новыя бібліятэкі ў раёне, прыклубныя бібліятэкі пераўтварыліся ў самастойныя сельскія бібліятэкі. Ушацкая раённая бібліятэка стала метадычным цэнтрам для сельскіх бібліятэкараў, аказвала ім метадычную і практычную дапамогу на месцах. Міністэрства культуры БССР і Беларуска-рэспубліканскі камітэт прафсаюзаў работнікаў культуры ўзнагародзілі Ушацкую раённую бібліятэку граматай за добрую арганізацыю ўсіх відаў бібліятэчнай справы і дапамогу ў наладжванні работы сельскіх бібліятэк.

Год 1965-ы. Загадчыцай Ушацкай раённай бібліятэкі працуе Т. Ф. Крахотка. Яна арганізавала шмат розных бібліятэчных мерапрыемстваў, аказвала дапамогу бібліятэкарам сяла, за што была ўзнагароджана значком «Выдатнік культуры БССР».

Значна палепшылася матэрыяльная база бібліятэкі: набыты спецыялізаваная мэбля, абсталяванне. Папоўніўся кніжны фонд: у чытальную залу паступала звыш 100 назваў перыядычных выданняў. Па выніках работы за 1970 г. Ушацкая раённая бібліятэка ўзнагароджана дыпламам «За поспехі, дасягнутыя ў абслугоўванні насельніцтва кнігай у ходзе Усесаюзнага грамадскага агляду бібліятэк, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна».

У 1971–1972 гг. прайшла рэспубліканская завочная канферэнцыя «Дружба народаў – дружба літаратур», арганізаваная ў сувязі з 50-годдзем з дня ўтварэння СССР. Ва Ушацкай раённай бібліятэцы актыўна прапагандаваліся творы Айтматава, Ганчара, Упіта, Лаціса, Абсаямава, Гамсахурдзія, Тычыны, Рыльскага, Чабана і іншых літаратараў цяпер ужо былых саюзных рэспублік; афармляліся кніжныя выставы: «У братнім саюзе, у братняй сям'і», «Роўная сярод роўных», праводзіліся канферэнцыі і дыспуты чытачоў па творах Думбадзе, Гамзатава, Межэлайціса, Райніса, Заграбельнага і іншых. Вынік усёй гэтай работы – дыплом «За ўдзел у рэспубліканскай завочнай чытацкай канферэнцыі «Дружба народаў – дружба літаратур», актыўную прапаганду літаратуры аб непарушнай дружбе народаў СССР». Кніжны фонд у гэтыя гады налічваў звыш 40 тыс. экзэмпляраў, колькасць чытачоў – звыш 2 тыс. чалавек. Для работнікаў сельскіх бібліятэк і клубаў праводзіліся трохдзённыя семінарскія заняткі.

У 1970 г., пасля заканчэння Мінскага педагагічнага інстытута, Ушацкую раённую бібліятэку ўзначаліў Мікалай Данілавіч Мацюх, які працаваў на гэтай пасадзе да снежня 1976 г. Потым яго змяніла Ірына Яўгенаўна Троцкая, якая з 1968 г. працавала сельскім бібліятэкарам.

3 выхадам у свет 8 мая 1974 г. пастановы ЦК КПСС «Аб павышэнні ролі бібліятэк у камуністычным выхаванні працоўных і навукова-тэхнічным прагрэсе» пачалася цэнтралізацыя масавых бібліятэк Міністэрства культуры. У 1977 г., напярэдадні цэнтралізацыі, кніжны фонд бібліятэк раёна налічваў 29 147 экзэмпляраў, чытачоў было 18 708 чалавек, за год выдадзена

чытачам 312 тыс. экзэмпляраў кніг. 15 снежня 1977 г. загадам № 75 аддзела культуры Ушацкага райвыканкома была ўтворана Ушацкая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма (ЦБС) з адзіным кніжным фондам, штатам бібліятэчных работнікаў, якая аб'яднала 35 бібліятэк-філіялаў на сяле і Ушацкую дзіцячую бібліятэку – філіял № 1 Ушацкай цэнтральнай раённай бібліятэкі. На сяле засталіся 29 самастойных бібліятэк-філіялаў і 6 пунктаў выдачы ад стацыянарных бібліятэк. Ва Ушацкай цэнтральнай раённай бібліятэцы былі ўтвораны аддзелы камплектавання і апрацоўкі літаратуры, абслугоўвання чытачоў, методыка-бібліяграфічны, на чале якіх працавалі А. І. Пахілка, В. У. Шчарбіцкая, З. А. Лапо. Узначаліся Ушацкую цэнтральную раённую бібліятэку, як і ўсю цэнтралізаваную бібліятэчную сістэму раёна, І. Я. Троцкая. У 1978 г. ва Ушацкай ЦБС працавала 45 чалавек, у тым ліку спецыялістаў бібліятэчнай справы – 16. У тым жа годзе пастановай Савета Міністраў БССР Цэнтральнай Ушацкай раённай бібліятэцы прысвоена імя Е. Я. Лось, вядомай беларускай паэтэсы, ураджэнкі Ушаччыны.

Не апраўдалі сябе бібліятэчныя пункты ад стацыянарных бібліятэк: змяншалася колькасць чытачоў, пагаршаліся ўмовы працы ў іх, а таксама і работа ў асноўных стацыянарных бібліятэках была не на належным узроўні, таму аднаму бібліятэкару ў 2 бібліятэках было працаваць складана. У выніку да пачатку 1980-х гг. былі закрыты ўсе бібліятэчныя пункты ад самастойных бібліятэк; бібліятэчная сетка скарацілася на 6 адзінак. У 1982 г. скараціліся бібліятэчныя штаты. У 1984–1985 гг. рашэннямі райвыканкома была ўпарадкавана сетка бібліятэк Ушацкай ЦБС, закрыты бібліятэкі, якія размяшчаліся ў неперспектыўных вёсках, у дрэнных, патрабуючых капітальнага рамонт, памяшканнях: Сорзаўская, Параўнянская, Рагуцкая, Стайская, Тураспольская, бібліятэкі-філіялы.

У пачатку 1986 г. ва Ушацкую ЦБС уваходзілі 24 бібліятэкі-філіялы, Ушацкая дзіцячая бібліятэка (філіял № 1), Ушацкая ЦРБ імя Е. Я. Лось. У 1988 г. Міністэрства культуры распрацавала і прапанавала новы штатны расклад, ён быў уведзены і ва Ушацкай ЦБС. У выніку быў утвораны новы аддзел арганізацыі і выкарыстання адзінага фонду. У 1989 г. праведзены капітальны рамонт памяшканняў Ушацкай ЦРБ імя Е. Я. Лось.

На пачатак 1990 г. ва Ушацкай ЦБС працаваў 41 чалавек, з іх – 26 спецыялістаў бібліятэчнай справы. Кніжны фонд налічваў 307 289 экзэмпляраў, чытачоў было 14 654, выдадзена 320 015 кніг. У гэтым – вялікая заслуга ветэранаў бібліятэчнай справы. 30 гадоў працуюць І. Я. Урбан і З. П. Лукашонак, па 25 гадоў – Г. М. Жаланкоўская, З. Я. Жарнасек, Р. Л. Бурак, Л. М. Апёнак, больш за 20 гадоў Л. М. Эртман, В. В. Сідаровіч, В. С. Спірчонак, С. Я. Каліцкая і іншыя.

Ушацкая ЦРБ імя Е. Я. Лось сёння – раённы інфармацыйны цэнтр, цэнтр эстэтычнага і экалагічнага выхавання, асяродак нацыянальнай культуры. У 1997 г. па выніках Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» яна была ўзнагароджана Ганаровай граматай Беларускага фонду культуры і памятным сувенірам абласнога аддзялення БФК. Намеснік дырэктара ЦБС С. М. Дзядзічкіна была адзначана па намінацыі «За пошукавую работу па напісанні гісторыі бібліятэкі».

У 1999 г. у бібліятэках раёна было 14 900 чытачоў, выдадзена ім 276 430 экзэмпляраў кніг. Кніжны фонд па стане на 01.01.2000 г. склаў 229 400 экзэмпляраў. Праведзены змястоўныя і запамінальныя мерапрыемствы да 75-годдзя з дня ўтварэння Ушацкага раёна, 55-годдзя з дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, 75-годдзя В. У. Быкава, 70-годдзя з дня нараджэння Е. Я. Лось, 200-годдзя з дня нараджэння А. С. Пушкіна.

І. Я. Урбан